

Németh László az új kálvinista énekeskönyvről.

És amit mi unitáriusok tanulhatunk belőle.

A református egyház ép úgy mint az unitárius, új egyházi énekeskönyv kiadását tervezi. Nemrégén Pesten a Kálvin Társaság értekezletet tartott ebben az ügyben, amelyen Németh László a fiatal és egyik legtehetségesebb mai magyar író tartott előadást „A református énekeskönyv“ címmel. Ezt az érdekes és sok mély gondolatot tartalmazó előadást közli a Móricz Zsigmond szerkesztésében megjelenő „Kelet Népe“ február 1-i száma.

A cikk, illetve az előadás ugyan a református énekeskönyvvel foglalkozik, de annyira mély és általános irányelveket sorol fel az új énekeskönyv milyenségével kapcsolatban, hogy minket unitáriusokat is érdekelni fog, ha néhány sorban ismertetjük. Annál is inkább, mert régi énekeskönyvünkkel általában nem vagyunk megelégedve s a már eddig elhangzott vélemények alapján megállapítható, hogy új énekeskönyvünkből szeretnők a hibákat kiküszöbölni s lehetőleg olyan énekeskönyvet adni magyar unitárius híveink kezébe, amely mélyen vallásos és mélyen magyar is, vagyis olyant, ami hitelvi, nyelvi és magyar felfogásunknak legjobban megfelelne.

Németh László fejtegetéseiben onnan indul ki, hogy a magyar irodalom tanításakor az iskolában olyan nézetet hirdettek és tanítottak nekünk irodalomtörténeteink és történéseink, mely szerint a magyar irodalom tulajdonképpen a tizenkilencedik század alkotása. Az volt és sajnos még ma is sokaknak az a felfogásuk, hogy „Bessenyei körül megoldódott a szellem, Kazinczy körül a nyelv s Vörösmarty és Petőfi nemzedéke megcsínálta a magyar irodalmat. Alig egy félszázad elteltével volt magyar dráma, líra, regény s alig egy század múlva, mint a fajta megtalált arcára s örök mértékére nézhattünk vissza halott klasszikusainkra. Bessenyei felléptétől Arany haláláig: ez volt a lendület, melyben

a magyar szellem megteremtette magát. Ami előtte volt: a műfajok gyermeki dadogása, egy balsorsában elmerült nép megszagotott álmai a nyugati népek kultúrájáról, egy-egy nagy tehetőség merész kiugrása. Balassa is aféle elő-Petőfi-elő-Csokonai volt s milyen kár, hogy a Tassótól tanuló Zrinyi olyan vasnyelven írt“.

Ennek a nézetnek meg volt és bizonyos rétegekben még ma is megvan az a hátránya, hogy a tizenkilencedik század előtti magyar irodalmat majdnem teljesen elsikkasztotta, de ha nem is, jelentőségét egészen leszállítja s így mintegy tagadja a magyar szellemi élet folytonosságát és önállóságát.

Istennek hála ez a felfogás ma már átalakulóban van. Ma már világosan kezdjük látni, hogy „a régi magyarság, ahogy a tizenhatodik és tizenhetedik századunk emlékeiben reánk maradt: csikorgó előidőkből létünk talpa lesz, amelyre ideje lesz, visszaállnunk“. Ha azt akarjuk, hogy a magyar szellemi élet valóban magyar legyen, akkor erre az alapra kell visszaállnunk, mint amelyik leghívebben magában foglalja a magyar faji lelkiséget s népünkéhez hasonló gazdag nyelvi szépségeket és kifejezési formákat. Ilyen szempontból vizsgálva régi, elfelejtett irodalmunkat a nehézkes és eddig csak betűkukacoknak átengedett művekből eleven és izgató olvasmány lesz; csak ne a mai szépirodalmunk kellékeit keressük bennük, hanem az emberi hevet és erőt, amely a maguk idejében létrehozta. Ilyen felfogással észrevesszük, hogy a „rég magyarságnak a postillák, vitaíratok, bibliafordítások, könyörgések, disputáló drámák voltak a regényhez hasonló fontos műfaj: ezekben van letéve annak a kornak a nyelvi hatalma, emberi láza, írói erőfeszítése, kultúrteremtő heroizmusa: minden tehát, ami az irodalom történetét érdekelheti“.

Azonban van ennek a kornak két olyan irodalmi terméke is — mondja Németh László — amelyik még ma is él, ha nem is annyira a modernségeket kedvelő „felsőbb“ körökben, de a népnél. Ez a Biblia és a még magmaradt régi egyházi énekeink.

A továbbiakban ezekkel a régi egyházi énekekkel foglalkozik s különösen a Szenczi Molnár Albert által fordított zsoltárokkal. Szenczi Molnár irodalmi cselekedete egyike a legnagyobbaknak — állapítja meg. Balassa és Csokonai között nincsen semmi a magyar lírában, ami felülmúlná. Mert Szenczi nemcsak fordító volt, aminek általában ismerik, hanem eredeti költő is. Eredetisége azonban nem a szöveg értelmében, hanem nyelvében, hangulatá-

ban és ritmusában van. A magyar nyelv méltóságát s ritmikus leleményességét, talán még jobban megőrizte, mint Balassa. Éppen azért az új kálvinista énekeskönyv összeállításánál mértékadónak Szenczi Molnár Albertet tekinti. Ez nem jelenti azt, hogy az új énekeskönyv csupán az ő zsoltáraiból álljon, vagy csak azokból, amelyek ennek közvetlen hatása alatt születik meg, hiszen ezeken kívül is található néhány igazán szép és értékes egyházi ének. De van közöttük egy egész sereg egészen silány alkotás, idegen szellemben készült és idegen szellemet sugárzó ének is, amelyek fölé hiába írják oda, hogy ez vagy az a zsoltár dallamára megy, mert ha a szótagszám talál is, az elütő ritmus lehetetlenné teszi az éneklését. A cél tehát az volna, hogy ha már a mai nagy vallásos költők versei természetüknél fogva nem foglalhatnak helyet az új énekesgyűjteményben (pl. Ady) akkor: „nézzük meg mégegyszer s jobban, ami vallásos líránkból reánk maradt s csináljunk antológiát abból, a Molnár Albert ihletével és magyarságával mérve“ fejezi be tanulmányát Németh László.

Amiket Németh László az új református énekeskönyvvel kapcsolatban elmondott, ha jól megfigyeltük, csaknem százszázalékosan vonatkoznak és vonatkozhatnak a mi énekeskönyvünkre is. A különbség, azonkívül, hogy mi unitárius énekeskönyvet akarunk összeállítani, talán csak annyi, hogy nálunk még nagyobb gondal kell eljárni, mert régi énekeskönyvünkben még több a hiba, a kiküszöbölni való, mint a reformátusokéban. Néhai Pálffy Márton ugyanis, amikor összeállította jelenleg is használatban levő énekeskönyvünket, jóhiszemű buzgalmával, mitűrés-tagadás, bizony nagyon sok hibát követett el. Ezt ma mindannyian tudjuk és érezzük. Hogy mást ne említsünk, zsoltáraink között Szenczi Molnár Albertnek mindössze 22 zsoltára található meg (egy 300-nál több énekből álló énekeskönyvben!) s abból is 14-et *átírt* Pálffy Márton. Vajjon Szenczi zsoltárai közül csupán csak ennyi érdemelte és érdemli meg, hogy helye legyen egyházi énekeink között? S azoknak is nagyrésze csak átírva érdemli meg, hogy népünk és egyházunk közkinccseivé váljanak.

Egyházi krónikásaink és történészeink mindig előszeretettel említik meg, hogy őseink, a régi unitáriusok, istentiszteleteiken szép zsoltárokat és dicséreteket énekeltek. Sőt olyan neveket is ismerünk egyházunk történetéből, amelyek éppen énekköltészetük révén a magyar irodalom történetében is bekerültek: Tordai János,

Bogáti Fazakas Miklós, Dóczy Ilona. Arról is tudunk, hogy maga Dávid Ferenc is írt egyházi énekeket. Nézzük csak végig egyházi énekeinket, vajjon mennyire vannak képviselve ezek a jóhangzású nevek. A líz ujunkon megszámálhatnók s még nem is kellene mind a tízet használni. Pedig milyen szépek ezek az énekek. Talán a legszebbek mai énekeink között is. Nyelvi, tartalmi és formai szempontból egyaránt. Hogy példát is említsünk: vajjon van-e szebb énekünk, mint a 271-ik, melyet a XVII-ik században írt Dóczy Ilona s amelyik úgy kezdődik: „Légy meghallgatója én könyörgésemnek...“ Vagy a Tordai János éneke, a 269-ik: „Úr Isten kelj fel“ kezdetű, vagy a 210 számú zsoltár stb. Olvassuk csak el figyelmesen ezeket az énekeket. Milyen tömörek, milyen magyarok. Csak népünk tud ma így beszélni, gondolkozni, kifejezni. Vagy a legtöbb esetben már az sem. Össze se lehet velük hasonlítani azokat a legfennebb kegyes versikéket, tele kínrímmelel, nehézkességgel, amelyeket dillelans költőcskéink irtak s amelyektől hemzseg énekeskönyvünk.

Hogy milyen sok függ egyházi énekeinktől, azt talán nem is kell különösebben hangsúlyoznunk. Nemzedékről-nemzedékre, vasárnapról vasárnapra éneklük ezeket. Beleissza magát ez az éneklés a lélekbe és a felfogásba. Egész tömegek lelkébe és felfogásába. Nevel és alakít nyelvet, lelket és izlést egyaránt. És a nép lelke csodálatosan fogékony! Vigyázni kell, hogy mit adunk a kezébe.

Valahogy úgy érezzük, hogy ezeket a szempontokat kellene nagyon is szemelőtt tartani új énekeskönyvünk összeállításánál. Ép annyira, amennyire szemelőtt kell tartani a dallamnál a magyaros dallamot. Magyar ember nyelvi és dallami szempontból is magyarul tud csak igazán lélekkel énekelni. És csak így szabad, hogy énekeljen. Nem jelenti ez természetesen, hogy igazán szép és értékes egyházi énekeinket is kiselejtezzük azon a címen, hogy a tízenhatodik, vagy tízenhetedik században íródtak. Az igazán szépek és igazán értékesek, úgy is annyira közkinccseivé váltak már egyházközösségünknek, hogy azok minden körülmények között megmaradnak. De ne mondjunk sokat, egyházi énekeinknek egyharmada nemcsak, hogy nem vált közkinccsé, nem is válik soha azzá.

Általános elvtől tehát elfogadhatjuk Németh Lászlónak az új református énekeskönyvvel kapcsolatban támasztott kívánságát: „nézzük meg még egyszer és jobban azt, ami vallásos líránkból reánkmaradt s csináljunk antológiát abból a Molnár Albert ihletével és magyarságával mérve.“ Ehhez még csak annyit tegyünk hozzá, hogy a Molnár Albert, Tordai János, Bogáti Fazakas Miklós, Dóczy Ilona ihletével és magyarságával mérve.

Székely Gyula.

Széki gróf Teleki Pál miniszterelnök. (1879—1941).

Még alig gyógyultak be azok a fájó sebek, amelyeket Csáky István gróf, külügyminiszter váratlan halála okozott, máris újabb csapás villámként sújtott erre a sokszorosan megpróbált nemzetre a gróf Teleki Pál miniszterelnök 1941. április hó 3-án 62 éves korában bekövetkezett halálával. Magyarország egyik legnagyobb politikusa szállt vele a sírba, s halálával az egész országot mély gyászba borította. De ezen felül nekünk erdélyieknek különös okunk van arra, hogy fokozottabb mértékben osztozzunk a nemzet gyászában és fájdalmában. Húszonkétévi súlyos megpróbáltatás után ő egyike volt azoknak, akik egyéniségük súlyával, politikai érzékükkel, belátással és hazaszeretetükkel minket kivezettek a fogság szenvedéseiből. Egyike volt azoknak, akik igaz magyar lélekkel és hűséggel dolgoztak e drága föld felvirágoztatásáért és sokat szenvedett népe boldogulásáért. Egyike volt azoknak, akikre gyermeki bizalommal tekintettünk, s akiknek a jelenléte a megnyugvás és biztonság érzetét keltette fel bennünk. Fájdalmunkat növeli az a tudat, hogy halála olyan időben következett be, amikor Európa a legválságosabb napjait éli, amikor egy új világrend van kialakulóban, ahol az ő kipróbált tudására, sok éven át szerzett tapasztalataira és politikai bölcsességére olyan nagy szüksége volt árva nemzetünknek.

Ezenfelül mi siratjuk és gyászoljuk benne az európai hírű tudóst, aki bejárta a világ egy jó nagy részét s földrajzi ismeretei és munkái által saját magának nagy külföldi kitüntetésekert szerzett, s a világ érdeklődését a magyarság felé fordította. Neve a történelemé. Emléke áldott!

V. A.